

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Деница Георгиева Топчийска

Департамент „Право“, Нов български университет

относно дисертационния труд на Мария Петъова Юрукова

на тема: **„ДЕЗИНФОРМАЦИЯ ОНЛАЙН: СТРАТЕГИИ ЗА
ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ В ЕС“**

представен за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.3. „Политически науки“; докторска програма „Европеистика - Медийна политика и право на ЕС“

Предоставям настоящото становище на основание Заповед No РД-38-283 от 10.6.2022 г. на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ .

В съответствие с изискванията на ЗРАСРБ и ППЗРАСРБ за придобиване на научна степен „доктор“ пред научното жури кандидатът е представил дисертационен труд и 8 научни публикации на български и на английски език. Дисертационният труд съответства на формалните изисквания, предвидени в чл. 27, ал. 2 от ППЗРАСРБ.

1. Актуалност и значимост на разработвания научен проблем

Представеният дисертационен труд си поставя за цел да анализира възприетите от ЕС стратегии и инструменти (законодателни и незаконодателни) за противодействие на дезинформацията онлайн, както и да изследва тяхното приложение на национално ниво в държавите-членки на Съюза и по-конкретно - в България. Актуалността на разглежданите въпроси се обосновава с остри проблеми в европейските общества особено в периода на пандемията от COVID-19 и след началото на войната в Украйна, свързани с разпространението на дезинформация в цифровата среда, чрез което се

ограничава достъпа до качествена информация на гражданите на ЕС и се създава опасност за демокрацията.

Авторът изхожда от изследователска теза, според която възможността за справяне с дезинформацията в цифровото пространство изисква не само промяна и адаптиране на сега действащите инструменти в ЕС за регулиране на медийната среда, а създаване на цялостен нов подход, съгласуван между всички заинтересовани страни, който да осигури възможност за достъп до качествената информация в демократичните общества. Дисертационният труд е изключително актуален с оглед на настоящата процедура за приемане на предложението за Регламент на Европейския парламент и на Съвета относно единния пазар на цифрови услуги (Законодателен акт за цифровите услуги) и за изменение на Директива 2000/31/ЕО, както и другите законодателни инициативи на ЕС, свързани с регулирането на цифровата среда.

2. Оценка на научните резултати и приносите на дисертационния труд

Представеният дисертационен труд в обем от 350 страници (вкл. библиография) разглежда изследвания проблем в три основни глави. В първата глава авторът си поставя за цел да дефинира обща теоретична и концептуална рамка за изследване на дезинформацията онлайн, като анализира, от една страна, на основата на социалната и политическата теория негативните ефекти от разпространението на дезинформацията в контекста на цифровата медийна екосистема, и, от друга страна, проследява историческото развитие на понятието *дезинформация*, и свързаните с него термини *информационно разстройство*, *дезинформация*, *мисинформация*, *малинформация*, *пропаганда*, *инфодемия*. Авторът обосновава и възприема тезата, че в модерните демократични общества качествено медийно съдържание има фундаментално значение като предпоставка за гарантиране на възможността на гражданите да направят информиран избор. В този контекст дезинформацията се разглежда като риск, чрез който злонамерено се влияе върху техния избор. Интерес представлява направеният в дисертационния труд комплексен анализ на концепцията за *новинарска екосистема* в условията на Интернет пространството и спецификите, с които тя е свързана по отношение създаването и разпространяването на новини и участниците в този процес. Авторът акцентира върху промените в медийната екосистема в цифровата среда в сравнение с офлайн пространството, която се характеризира с ограничена роля

на журналистическите редакции и възможност на всеки участник в онлайн пространството да създава информация, която се разпространява много по-бързо и при много по-слаб контрол. В този контекст авторът дефинира и систематизира факторите, които според научната литература са предпоставка медийната система с съвременното общество да бъде определена като неефективна: липса на доверие в традиционните медии и време на постистината; шок от бързите промени и информационното претоварване; високо наличие на неподходяща, излишна и нискокачествена информация и на съмнителни данни, както и нарушаване на медийните стандарти; възникване на нови рискове и заплахи за демократичните ценности.

Като достойнство на изследването следва да се отбележи детайлното проследяване на развитието на понятието *дезинформация*, разграничаването му от понятието *фалшива новина* и обосноваването на неговото възприемане в актовете на ЕС. На основата на анализ на академичната литература авторът въвежда и дефинира също така концепцията за *информационно разстройство*, което се проявява в три форми: *мисинформация*, *дезинформация* и *малинформация*. Следва да бъде подкрепен интердисциплинарният анализ, чрез който авторът дефинира спецификите на дезинформацията онлайн и начините, по които тя функционира в социалните платформи.

В рамките на първата част авторът е направил сравнително изследване на възприетите национални законодателни и незаконодателни мерки за борба с дезинформацията и фалшивите новини онлайн в Германия, Франция, Унгария, Беларус, Русия, Сингапур, Индия, САЩ и Китай. Анализът на законодателните мерки насочва вниманието към различните подходи, както по отношение на възприетите дефиниции за дезинформация и фалшиви новини, така и по отношение на обхвата на нарушенията, отговорните лица и контролните органи. Правилно се обръща внимание, че към момента няма консенсус относно общ ефективен подход за противодействие на дезинформацията онлайн, както и, че непропорционалните законодателни мерки, които не съответстват на стандартите за върховенство на правото на практика представляват риск за свободата изразяване в цифровото пространство. В дисертационния труд са изследвани също така съществуващи незаконодателни практики, свързани с образование и медийна грамотност, качествена журналистика, проверка на факти и разказване на истории. Направен е извода, че за да е налице ефективно противодействие на проблема с дезинформацията онлайн, поради неговата сложност, е

необходимо възприемането на комплексен подход от законодателни и незаконодателни мерки.

Във втората глава на дисертационния труд детайлно се анализира развитието на подхода на ЕС по отношение на гарантиране на свободата на словото и противодействие на дезинформацията онлайн. В исторически план са представени инструментите с политически и правен характер, възприети от институциите на ЕС, както по отношение на конкретния проблем, който е фокус на изследването, така и като цяло, свързани с регулирането на цифровото пространство. Обосновано е направен изводът, че подходът на ЕС по отношение на противодействие на дезинформацията преминава от етап на мерки с политически характер и саморегулиране към етап, при който се очаква чрез възприемане на законодателни актове да се повиши ефективността на мерките за противодействие на дезинформацията онлайн. Обърнато е специално внимание на предложението за Регламент на Европейския парламент и на Съвета относно единния пазар на цифрови услуги (Законодателен акт за цифровите услуги), като са представени предвидените в него мерки срещу информацията, считана за незаконното съдържание в онлайн платформите. В този контекст авторът анализира възможността на ЕС да приема правнообвързващи законодателни актове и обхвата на националната компетентност на държавите членки, като свързва противодействието на дезинформацията с две основни области от компетентността на ЕС: култура и вътрешен пазар. От гледна точка развитието на стратегията на ЕС за справяне с дезинформацията, в дисертационния труд последователно и аргументирано се обосновава позицията, че политиката в тази област, която първоначално се възприема като секторен проблем в сферата на сигурността, към момента придобива хоризонтален характер, засягащ като цяло функционирането на единния цифров пазар.

В третата глава на дисертационния труд авторът си поставя за цел да изследва начина и ефективността на прилагането на подхода на ЕС за противодействие на дезинформацията в България, като с оглед на това вниманието се насочва към спецификите на цифровата среда в България, както и към разликите при прилагането на разработените от ЕС инструменти в държавите-членки на Съюза. На основата на направения анализ се обръща внимание на тенденцията в различните държави от ЕС, платформите да предприемат различни действия, проекти или инициативи. В този контекст от страна на автора се отправя препоръка за по-активно участие на държавите

членки на ЕС в Системата за ранно предупреждение, както и на онлайн платформите в прилагането на подхода за противодействие на дезинформацията в ЕС и в рамките на инструментите, въведени от Съюза. Следва да се обърне внимание на самостоятелното емпиричното изследване, представено в дисертационния труд, което има за цел чрез оценката на селектирана група от експерти в областта да допълни изследването по отношение прилагането на стратегията на ЕС за противодействие на дезинформацията в България. Въз основа на анализа са направени изводи, които следва да бъдат споделени, относно необходимостта от засилване и консолидиране на националната институционалната рамка за прилагане на стратегията в България, както и привличане на всички заинтересовани страни, включително правителство, ресорни министерства, медийния регулатор, граждански сектор, академичен сектор, бизнес.

В заключение следва да се подчертае огромният обем от академична литература, документи с политически и правен характер и други научни изследвания, който е обработен, за да бъде разработен дисертационният труд. Обработеният материал е представен точно и коректно. Направените анализи и въз основа на тях достигнатите изводи в дисертационния труд дават възможност да се заключи, че кандидатът е постигнал поставените цели на изследването. Анализът на дисертационния труд съдържа научни приноси, които са оригинални за науката и показват задълбочената теоретична и практическа подготовка на кандидата в изследваната област.

3. Препоръки

Представеният дисертационен труд, представлява цялостно, систематично и оригинално изследване на политиката на ЕС за противодействие на дезинформацията до април 2022 г., което би могло да бъде стабилна и полезна основа за оценка на националния контекст по отношение на прилагането на Пакета от законодателни актове за цифровите услуги и пазари, който предстои да бъде приет в ЕС. С оглед на това бих препоръчала на автора на дисертационния труд да продължи своето изследване в тази посока.

4. Заключение

Предвид изпълнението на всички нормативно установени изисквания за разработване и защита на дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор“,

съгласно изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България и Правилника за прилагането на ЗРАСРБ, както и с оглед на качествата на представеното научно изследване, давам своята положителна оценка и предлагам на научното жури да присъди на Мария Петьова Юркова научната и образователна степен „доктор“ по професионално направление: 3.6. „Политически науки“.

01.09.2022 г.

Изготвил становището:

гр. София

доц. д-р Деница Топчийска